

**ВИЩИЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ СУД УКРАЇНИ
З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ
(ВССУ)**

вул. П. Орлика, 4а, м. Київ, 01043, тел. 591-10-00
<http://sc.gov.ua>; e-mail: inbox@sc.gov.ua; код ЄДРПОУ 37317811

**Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим**

Про деякі питання здійснення
кримінального провадження в суді
першої інстанції судом присяжних

Для забезпечення однакового та правильного застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм чинного законодавства, з метою уникнення неоднозначного тлумачення норм закону в судовій практиці та запобігання помилок, з огляду на звернення представників судової гілки влади стосовно позиції ВССУ щодо застосування п. 37 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 02 червня 2016 року № 1492-VIII «Про судоустрій і статус суддів» (далі – ЗУ від 02 червня 2016 року), а також щодо можливості подальшого залучення присяжних з відповідних списків, сформованих в порядку, передбаченому Законом України від 07 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (далі – ЗУ від 07 липня 2010 року), діючи відповідно до п. 7 розділу XII «Перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02 червня 2016 року № 1402-VIII, судова палата у кримінальних справах ВССУ звертає увагу місцевих та апеляційних судів на таке.

Відповідно до п. 37 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» ЗУ від 02 червня 2016 року списки присяжних, до яких дозволяється включати громадян, обраних народними засідателями, мають бути

сформовані відповідно до процедури, передбаченої цим Законом, протягом шести місяців з дня набрання ним чинності, тобто до 30 березня 2017 року.

Судова палата у кримінальних справах ВССУ, здійснивши системний аналіз нормативно-правових актів, звертає увагу на те, що:

аналіз чинних процесуальних кодифікованих актів свідчить про те, що можливість залучення до здійснення правосуддя громадян України як присяжних передбачено нині лише в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК). Іншими словами, передбачена цим Законом необхідність формування списку присяжних не зумовлює розширення їх функцій, юридичне поле їх діяльності й надалі залишається винятково кримінальним;

цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК) передбачає утворення складу суду для розгляду окремих категорій справ за участю народних засідателів (ч. 2 ст. 18, ч. 4 ст. 234 ЦПК). Законодавчо можливість заміни статусу «народного засідателя» на «присяжного» не передбачена. У зв'язку із цим формування оновлених списків присяжних, тобто формування таких списків з можливістю включати до переліку присяжних громадян, обраних народними засідателями, жодним чином не сприяє вирішенню ситуації, що склалася в цивільному судочинстві. Зазначимо, що народні засідателі (на відміну від присяжних) обиралися безстроково, водночас дія повноважень останніх (присяжних) обмежувалась двома роками (нині строк їх повноважень становить три роки);

процедура формування списків присяжних (списки мають бути сформовані протягом шести місяців з дня набрання Законом чинності (п. 37 розділу XII ЗУ від 02 червня 2016 року)) закріплена у главі 3 розділу III «Судді та присяжні» цього Закону;

Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 13 травня 1997 року № 1-зп у справі щодо несумісності депутатського мандата зазначав, що закони та інші нормативно-правові акти не мають

зворотної дії у часі. Це означає, що вони поширюють свою дію тільки на ті відносини, які виникли після набуття законами чи іншими правовими актами чинності. Закріплення в ст. 58 Конституції України цього принципу є гарантією безпеки людини і громадянина, довіри до держави, стабільності суспільних відносин, у тому числі відносин між державою і громадянами, породжуючи у громадян впевненість у тому, що їхнє становище не буде погіршене прийняттям більш пізнього закону чи нормативно-правового акта. Аналогічну думку Конституційний Суд України висловив у рішеннях від 09 лютого 1999 року № 1-рп у справі про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів; від 19 квітня 2000 року № 6-рп у справі про зворотну дію кримінального закону в часі та в рішенні від 5 квітня 2001 року № 3-рп/2001 у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (справа про податки).

Підсумовуючи наведене, судова палата у кримінальних справах ВССУ односпайно вважає, що:

присяжні, які розпочали судовий розгляд у кримінальному провадженні в складі суду присяжних, продовжують здійснювати свою діяльність у кримінальному провадженні до його завершення (постановлення судового рішення по суті) попри набрання чинності ЗУ від 02 червня 2016 року і закінчення строку, встановленого п. 37 розділу XII цього Закону, за винятком випадків, коли строк дії їх повноважень (два роки) закінчився;

присяжні, які внесені до списку присяжних у порядку, передбаченому ЗУ від 07 липня 2010 року, можуть розпочати здійснення своїх обов'язків відповідно до положень КПК (визначення автоматизованою системою документообігу суду із числа присяжних) до 30 березня 2017 року включно або до формування оновленого списку присяжних згідно з п. 37 розділу XII ЗУ від 02 червня 2016 року, якщо таке формування передувало цій даті. При цьому присяжні, які розпочали судовий розгляд у складі суду присяжних, наприклад, 29 березня 2017 року, продовжують виконувати свої обов'язки

у кримінальному провадженні до його завершення (постановлення судового рішення по суті), за винятком випадків, коли строк дії їх повноважень (два роки) закінчився.

Крім того, звертаємо увагу, що Законом України від 07 вересня 2016 року № 1492-VIII «Про внесення зміни до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» (ЗУ від 07 вересня 2016 року), який набрав чинності 08 жовтня 2016 року, крім іншого, внесено зміни до ст. 68 Кримінального кодексу України (далі – КК), а саме: доповнено її зміст новою частиною «4. Довічне позбавлення волі за вчинення готування до злочину та вчинення замаху на злочин не застосовується, крім випадків вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109-114¹, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, передбачених у статтях 437-439, частині першій статті 442 та статті 443 цього Кодексу». Наведена норма, з огляду на її імперативний характер, свідчить, що:

одним із загальних правил призначення покарання за незакінчений злочин є незастосування довічного позбавлення волі за вчинення готування до злочину та вчинення замаху на злочин, передбачений ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 258, ч. 3 ст. 321-1, ст. 348, ст. 348-1, ст. 379, ст. 400, ч. 5 ст. 404, ч. 3 ст. 447 КК;

винятком із загального правила, з огляду на закріплену у цій частині статті вказівку про обмеження її положень та з урахуванням санкцій наведених у ній статей Особливої частини КК, є вчинення готування та замах на злочин, передбачений ч. 3 ст. 110, ст. 112, ч. 2 ст. 438, ч. 2 ст. 439, ч. 1 ст. 442, ст. 443 КК. За вчинення готування та замах на ці злочини покарання у виді довічного позбавлення волі може бути призначене.

Разом з тим слід зазначити, що зміни до ст. 68 КК стосуються змін до загальних засад призначення покарання, сприяють його максимальній індивідуалізації, що передбачає персоніфікацію кримінальної відповідальності: вона настає лише щодо конкретної особи, яка вчинила

злочин (статті 2, 18, 50 КК), та не стосується порядку здійснення кримінального провадження, зокрема передбаченого главою 30 КПК такого особливого порядку провадження у суді першої інстанції, як провадження у суді присяжних.

Системний аналіз положень чинного законодавства з огляду на вжите у ч. 3 ст. 31 КПК формулювання «щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі», зважаючи, що таке покарання у санкціях статей Особливої частини КК не є безальтернативним, а також те, що наведене формулювання містить вказівку на злочин, за вчинення якого передбачено таке покарання, а не вказівку на можливість його призначення вироком суду, свідчить, що право на суд присяжних зберігається у обвинуваченого, який обвинувачується у вчиненні відповідного злочину, незалежно від його суб'єктивних характеристик (особа, що вчинила злочин, у віці до 18 років або понад 65 років, або жінка в стані вагітності тощо) чи стадії вчиненого злочину (готування до злочину, замах на злочин чи закінчений злочин).

Рекомендаційні роз'яснення підготовлено заступником Голови ВССУ Кравченком С.І. та начальником відділу забезпечення діяльності заступника Голови Слуцькою Т.І., розглянуто, обговорено та затверджено на нараді судової палати у кримінальних справах 18 січня 2017 року

Судова палата у кримінальних справах